asıl amacı olan Kıbrıs Osmanlılar'dan geri alınamadığı gibi Venedik çok geçmeden yeni bir ahidnâme ile (981/1573) dostluk kurmak, Kıbrıs için savaş tazminatı vermek ve Zenta adası için ödediği haracı arttırmak zorunda kalmıştır. Yeniden inşa edilen ve kısa sürede Akdeniz'e açılan Osmanlı donanması, karşısında mukabele edecek bir donanma bulamamış, ayrıca Tunus tamamen fethedilmiştir (982/1574). Bununla beraber İnebahtı Deniz Savaşı, XV. yüzyıldan beri hıristiyan Avrupa'da var olan Türkler'in yenilmezliği efsanesini yıkmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, *MD*, nr. 10, hk. 14, 22, 23, 27; nr. 12, hk. 15, 62, 183, 208, 211, 314, 316, 367, 375, 394, 464, 474, 510, 532, 786, 787, 1089; nr. 14, hk. 48; nr. 16, hk. 34, 40, 139, 144, 563, 649; BA, KK, nr. 223, s. 4-88, 134-202; BA, *MAD*, nr. 15324; BA, A.NŞT, nr. 1066, s. 3; Selânikî, *Târih* (İpşirli), I, 82-86; Peçuylu İbrâhim, *Târih*, s. 496-500; Kâtib Çelebi, *Tuhfetü'l-kibâr*, s. 90-96, 140; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, III/1, s. 14-26; Danişmend, *Kronoloji*, II, 398-414; F. Garnier, *Journal de la bataille de Lepante*, Paris 1956; Halil İnalcık, "Lepanto in the Ottoman Documents", *Il Mediterraneo nella seconda metà del 500 alla luce di Lepanto*, Firenze 1974, s. 185-192; F. Braudel, *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası* (trc. Mehmet Ali Kılıçbay), İstanbul 1989-90, II, 289-304; C. Imber, "The Reconstruction of the Ottoman Fleet After the Battle of Lepanto 1571-1572", *Studies in Ottoman History and Law*, İstanbul 1996, s. 85-101; Safvet, "Sıngın Donanma Harbi Üzerine Bazı Vesikalar", *TOEM*, II (1326/1910), s. 558-562; S. Soucek, "İnebahtı Savaşı (1571) Hakkında Bazı Mülâhazalar", *TED*, IV-V (1974), s. 35-48; Zeki Arıkan, "Michel Lesure, Lépante. La crise de l'empire ottoman, Paris 1972", *a.e.*, VII-VIII (1977), s. 423-430; Paulino Toledo, "İnebahtı: Dünya Egemenliği İçin Akdeniz'de Yapılan Son Deniz Savaşı" (trc. Özlem Şakiroğlu), *Erdem*, VI/18, Ankara 1990, s. 861-877; Hans Georg Majer, "The Ottoman State on the Eve of Lepanto, 1571", *Byzantinische Forschungen*, XVI, Amsterdam 1991, s. 53-73; M. Cavid Baysun, "Lepanto", *İA*, VII, 39-45.

İDRİS BOSTAN

İNFAK

(الإنفاق)

Allah'ın hoşnutluğunu kazanma niyetiyle harcamada bulunma.

Sözlükte "tükenmek, tamamlanmak, son bulmak" mânasındaki **nefk** kökünden türetilen **infâk** "bitirmek, yok etmek; yoksul düşmek" gibi anlamlara gelirse de daha çok "para veya malı elden çıkarmak" mânasında kullanılmaktadır. Dinî-ahlâkî bir terim olarak genellikle "Allah'ın hoşnutluğunu elde etme amacıyla kişinin kendi servetinden harcama yapması, muhtaçlara aynî ve nakdî yardımda bulunması" demektir. Bu bakımdan infak, farz olan zekâtı ve gönüllü olarak yapılan her çeşit hayrı içermektedir. Râgıb el-İsfahânî, infakı iyi ve kötü olarak ikiye ayırdıktan sonra iyi olanı "harcama yapan kişinin âdil olduğunu gösteren infak" şeklinde yorumlasa da (*ez-Zerîʿa*, s. 409) kelime yalın olarak kullanıldığı zaman meşrû ve yararlı harcamaları ifade eder, harcanan şeye de **nafaka** denir (*el-Müfredât*, "nfḳ" md.). Ancak nafaka hukukta daha çok, kişinin bakmakla yükümlü olduğu kimselerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere yaptığı harcamaları ifade eder.

Kur'ân-ı Kerîm'de infak kavramı bir âyette "yoksul düşme" (el-İsrâ 17/100), yetmişe yakın âyette ise "harcama yapma" anlamında geçmektedir (bk. M. F. Abdülbâkī, "nefḳ" md.). Hadislerde de infak konusu geniş şekilde ele alınmıştır (bk. Wensinck, *el-Muʿcem*, "nfḳ" md.). İslâmî telakkiye göre insanın sahip olduğu servetin asıl sahibi Allah'tır. O'nun emanet olarak verdiği bu servetten başkalarına infakta bulunmak gerekir (en-Nûr 24/33; el-Hadîd 57/7). Bakara sûresinin 2. âyetinde Allah'a samimiyetle inanan müminlerin başlıca özellikleri sayılırken iman ve namazın ardından infak zikredilmiştir. Fahreddin er-Râzî'ye göre bu âyet farz ve mendup olan bütün infak çeşitlerini kapsamaktadır. Farz olan infak zekâtla, kişinin kendisinin ve ailesinin geçimini sağlamak üzere yaptığı harcamalar ve ülkenin savunmasına katkılarıdır. Mendup olan infak ise bunun dışında kalan harcamalardır (*Mefâtîḥu'l-ġayb*, II, 20-29). Bakara sûresinde (261-274) infakın önemi, amacı, hangi mallardan kimlere ve nasıl verileceği, karşılığında vaad edilen ödüller ayrıntılı biçimde zikredilir. Bu açıklamalar şu şekilde özetlenebilir: a) İnfak ve tasadduk gösterişten uzak, yalnız Allah rızâsı için yapılmalıdır. b) İnfakta bulunan kişi onu alıp kabul edenin onurunu zedeleyecek davranışlardan kaçınmalıdır. c) Yapılan yardım en iyi ve en kaliteli mallardan seçilmelidir. d) İnfakın yerine ulaşması için gerçek ihtiyaç sahipleri tesbit edilmelidir. Aynı sûrenin 195. âyetinde geçen "Allah yolunda infak" tabirinin, âyetin bağlamı dikkate alındığında öncelikle ülkenin savunması için gerekli maddî yardımda bulunmayı ifade ettiği görülür. Ancak bu tabirin geçtiği birçok âyet ve hadisin birlikte değerlendirilmesinden çıkan sonuca göre Allah'a itaat ve ibadet niyeti taşıyan, İslâm'a ve müslümanlara yardım ve fayda sağlayan her harcama Allah yolunda infak sayılmaktadır. İslâm medeniyet tarihinde de böyle bir niyet taşıması şartıyla ülkenin savunması, hac hizmetleri, yoksulların desteklenmesi, okul, kütüphane, cami, yol, köprü, çeşme, bakımevleri gibi hayır kurumlarının tesisi, hatta tabiatın korunup geliştirilmesine kadar çok çeşitli hizmetler için yapılan her türlü harcama Allah yolunda infak kapsamında değerlendirilmiştir. Âyetin devamında, "Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın" cümlesiyle bir anlamda, cimrilik edip bu tür harcamalardan kaçınmanın müslüman toplum ve fertler için tehlike oluşturduğu bildirilmiştir.

Bakara sûresinde yer alan bir âyette (2/215) infakla ilgili öncelik sırasına işaret edilmekle birlikte âyetin sonundaki ifadeden asıl önemli noktanın hayır yapma arzusu ve niyeti olduğu anlaşılmaktadır. Hadislerde de aile fertlerine yapılan harcamalar infak kavramıyla ifade edilmiş ve bunun bütün sadakaların en hayırlısı olduğu belirtilmiştir (*Müsned*, V, 277; Müslim, "Zekât", 38, 39). Kur'an'da, varlıklı müslümanların mallarında yoksulların hakları bulunduğunun belirtilmesi (ez-Zâriyât 51/19; el-Meâric 70/24-25) zenginlerin, bir özür sebebiyle çalışamayan veya geliri ihtiyacını karşılamayanlara yardımda bulunmakla yükümlü olduğunu göstermektedir. Bu yardımın tasadduk, zekât, fıtır sadakası, kurban, hediye, kullanmaya verme (iâre), vakıf, devlet bütçesinden maaş bağlama gibi birçok çeşidi bulunmakta olup bunların hepsi geniş anlamda infak kavramıyla ilgilidir.

İslâmî anlayışa göre herkes, öncelikle emeğiyle kendisinin ve yükümlülüğü altındakilerin ihtiyacını karşılamaya çalışmalıdır. Zira bir hadiste belirtildiği üzere kişi elinin emeğiyle kazandığından daha hayırlı bir şey yememiştir (*Müsned*, II, 334; Buhârî, "Büyûʿ", 15; ayrıca bk. Tâhâ 20/131-132). Ancak dinî naslar bir bütün olarak incelendiğinde, herkesin elinden geleni yapması gerekli olmakla birlikte fertlerin toplumun maddî değerlerinden yalnızca çalışarak hak ettikleri kadar değil normal ihtiyaçları kadar faydalandırılması ilkesinin benimsendiği anlaşılır. Hz. Peygamber dul ve yetimlerin geçimini bizzat üstlenmiş (Buhârî, "Zekât", 18; "Ferâʾiż", 4, 15; Müslim, "Ferâʾiż", 14), Hz. Ömer de bu uygulamayı resmîleştirmiştir. Fârâbî, devlet gelirlerinin bir kısmının çalışma gücü bulunmayanlarla mesleği para kazanmak olmayıp sosyal faaliyet gösterenlere harcanması gerektiğini söy-

ler (*Fuṣûlü'l-medenî*, s. 145-146). Fakat bunlara yapılacak infak, hizmetlerinin önemiyle sınırlı olmalıdır. Nitekim Hz. Ömer, ilk zamanlarda hâfızlık çalışması yapanlara maaş bağlatmışken daha sonra bu faaliyetin hizmet niteliğini kaybettiğini görünce bundan vazgeçmiştir (Abdülhay el-Kettânî, III, 95).

İnfak kelimesi umumiyetle karşılıksız yardımlar için kullanılır; nitekim Kur'an'da yaptıkları iyiliklerden dolayı bir karşılık beklemeyenler övülmektedir (el-İnsân 76/8-9). Bununla birlikte meşrû alanlarda yatırım yaparak istihdam yoluyla insanların nafakalarını sağlamaya vesile olmak da infak kapsamında değerlendirilebilir. Serveti âtıl bırakıp (kenz) Allah yolunda harcamayanları ağır bir dille yeren âyetler (et-Tevbe 9/34-35) bu hususu da kapsamaktadır. Gazzâlî buradaki "kenz" kavramının malı veya parayı piyasadan çekmek, bunları Allah yolunda harcamanın ise piyasaya sürmek demek olduğunu belirtmiştir (*İḥyâ'*, IV, 91-92, 95). Âyetlerde iyiliklerin sevabı genellikle bire on olarak gösterildiği halde Allah yolunda infakın sevabının bire yedi yüz oluşu (el-Bakara 2/261) bunun diğer ibadetlerden daha güç olduğunu göstermektedir (ayrıca bk. CÖMERTLİK; İHSAN).

BİBLİYOGRAFYA :

Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "nfḳ" md.; a.mlf., *eẕ-Ẕerî'a ilâ mekârimi'ş-şerî'a* (nşr. Ebü'l-Yezîd el-Acemî), Kahire 1405/1985, s. 409-411; *Lisânü'l-'Arab*, "nfḳ" md.; Tehânevî, *Keşşâf*, II, 1423; Wensinck, *el-Mu'cem*, "nfḳ" md.; M. F. Abdülbâkī, *el-Mu'cem*, "nefḳ" md.; *Müsned*, II, 334; V, 277; Buhârî, "Zekât", 18, 165, "Ferâ'iż", 4, 15, "Büyû'", 15; Müslim, "Zekât", 38, 39, 91, "Ferâ'iż", 14; Fârâbî, *Fuṣûlü'l-medenî* (nşr. D. M. Dunlop), Cambridge 1961, s. 145-146; Gazzâlî, *İḥyâ'*, IV, 91-92, 95; Ebû Bekir İbnü'l-Arabî, *Aḥkâmü'l-Ḳur'ân*, Beyrut, ts. (Dârü'l-fikr), I, 17-19; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîḥu'l-ġayb*, Beyrut 1411/1990, II, 20-29; İbn Âşûr, *et-Taḥrîr ve't-tenvîr*, Tunus 1984, I, 234-237; Abdülhay el-Kettânî, *et-Terâtîbü'l-idâriyye* (Özel), III, 95.

MUSTAFA ÇAĞRICI

İNFAZ
(الإنفاذ)

Bir suç hakkında hükmedilen cezanın yerine getirilmesi anlamında hukuk terimi.

Sözlükte "içine işlemek, delip geçmek" anlamındaki **nefâz** (**nüfûz**) kökünden türeyen **infâz** kelimesi bir emir ve hükmün gereğini yerine getirmeyi ifade eder. Hukukta infaz iş yeri kapatma, meslekten men, borcun tahsili, kiracının kiralananı tahliyesi gibi idarî ve adlî kararların ilgili kamu organları tarafından icrasını da kapsayan bir genişlikte kullanılmakla birlikte teknik anlamıyla bir suç hakkında hükmedilen cezanın yerine getirilmesini anlatır. İnfaz esasen, yargılama sürecinin sona erip cezanın kesinleşmesinden sonra suçlunun belli şekillerde cezalandırılması demektir. Ancak İslâm tarihinde halife, muhtesib, vali, ordu kumandanı gibi üst düzey kamu görevlilerinin de yargıyla uyumlu biçimde daha çok idarî tedbir ve ceza niteliğinde bazı kararlar verebildiği göz önüne alınırsa infazı, "yetkili kamu merciinin cezaî nitelikteki kararının yine kamu gücü aracılığıyla uygulamaya konması" şeklinde açıklamak daha doğru olur. İslâm hukuku literatüründe bu son anlamda ayrıca **tenfîz**, **ikāme**, **istîfâ**, **icrâ** ve **imzâ** tabirleri de kullanılmaktadır.

Kur'an'da suç ve ceza dengesine, yargılama esaslarına ya da bazı temel suçların cezalarına ilişkin açıklamalar bulunmakla birlikte yargı kararlarının yerine getirilmesine ilişkin özel hükümler yer almaz. Ceza hukuku alanında ayrıntılı hüküm ve uygulama örneklerinin bulunduğu hadislerde ise infaza dair teknik hukukî açıklamalardan ziyade cezaların yerine getirilmesinde hukukî ve insanî esaslara bağlı kalınmasına, keyfîlik ve aşırılığı önleyip kanunîliği hâkim kılmaya yönelik açıklama ve uyarılar ön plandadır. Bu ilkeler ışığında gelişen, ayrıca toplumun gelenek ve tecrübe birikimini de belli ölçüde içinde barındıran fıkıh literatüründe ceza hukuku suç ve ceza türlerine göre tedvin edildiği için infaz hukuku ayrı bir başlık altında değil ilgili konular arasına serpiştirilmiş olarak yer alır.

İslâm hukukunda mahkemece verilen ceza hükmünün infazı suç ve cezaların had, kısas-diyet ve ta'zîr şeklindeki klasik üçlü ayırımı esas alınarak incelenebilir. Had ve ta'zîr cezaları tamamen ya da ağırlıklı olarak kamu hukuku ve toplumun bütün üyelerinin ayrı ayrı haklarını -klasik doktrinde bu Allah hakkı tabiriyle karşılanır- ilgilendirdiği için ceza kovuşturması ve verilen cezaların infaz yetkisi tamamen devlete aittir. Kesinleşmiş bir kararı izinsiz olarak uygulayan kişi ta'zîr cezasına çarptırılır. Adam öldürme ve yaralama suçu ise daha çok suç mağduru şahısları (öldürülenin yakınları veya yaralanan kimse) ilgilendirdiği için kısas cezasının yerine getirilmesinde mağdura özel bir hak tanınmış, onların onayı olmadan kısasın yerine getirilmesi uygun görülmemiştir. Maktulün yakınları bulunduğu sürece devlete infazı talep ya da katili af yetkisi tanınmaz.

Hanefîler'e göre infaz hükmün tamamlayıcısı konumunda olduğundan karar sırasında aranan bütün şartlar kararın infazı sırasında da aranır. Ceza infazına başlanılabilmesi için devlet başkanı yahut onun yetkili kıldığı kimselerin hazır bulunması, suç ikrarla sabit olmuşsa infaz başlayıncaya kadar suçlunun bu ikrarından vazgeçmemesi, zina suçu şahitlerle ispat edilmişse infazına şahitlerin aktif biçimde katılması şarttır. Meselâ recm cezasında şahitlerin hepsi veya bir kısmı infaza başlamaktan kaçınır, ölür veya gaip olursa infaz düşer. Karşı görüşte olan fakihler de vardır (bk. RECM). Sanığın ikrarına dayalı olarak verilmiş cezalar henüz infaz edilmeden suçlunun ikrarından dönmesi Allah hakkının baskın olduğu had cezalarında kabul edilir, ancak zina iftirası gibi kul hakkı bulunan suçlarda ilk ikrar bağlayıcıdır.

İslâm hukukunda cezanın caydırıcılığı ve diğer insanlara ibret olması açısından bütün cezaların infazında alenîlik ilkesi benimsenmiştir. Nitekim Kur'an'da zina suçunu işleyenler cezalandırılırken müminlerden bir grubun infaza şahit olması istenmiştir (en-Nûr 24/2). Bu sebeple doktrinde bir suçun infazında asgarî kaç kişinin bulunması gerektiği tartışılmış, farklı ceza türlerine göre bazı alt sayı tesbitlerinden söz edilmiştir.

Ceza hukukunun suç ve cezalara göre tedvin edildiği klasik dönem fıkıh literatüründe her bir ceza türünün nasıl infaz edileceği ayrı ayrı ele alınır ve her cezaî müeyyidenin infazı konusunda ayrıntı sayılabilecek açıklamalar yer alır. Ancak Hz. Peygamber'in sünnetinde ve fıkıh literatüründe üzerinde ağırlıklı olarak durulan husus, infazın tatbiki hususunda uyulması gerekli insanî ve hukukî esaslardır. Hadislerde cezalar uygulanırken en güzel şekilde uygulanması istenmiş, suçlunun insanlık onurunu ve genel insanî duyguları incitecek uygulamalar yasaklanmış, suçluya hakaret ve beddua edilmemesi, onun için Allah'tan bağış ve merhamet dilenmesi emredilmiştir. İnfaz sırasında herkese eşit davranılması, suçluya yargı kararında belirtilenden başka ya da onu aşan bir muamele yapılmaması, işkence türü şeylerden uzak durulması, suçluyu sadece verilen cezaî hüküm ölçüsünde cezalandırıp cezanın başkaca bedenî ve ruhî hasar meydana getirmemesinin sağlanması, suçlunun hasta, akıl hastası, zayıf, sarhoş, hamile veya süt emziriyor ol-